

KS. WACŁAW SIWAK

MARYJA JAKO REPREZENTANTKA LUDZKOŚCI W TAJEMNICY WCIELEŃ WEDŁUG JANA PAWŁA II

W marcu 1995 r. odbył się w Loreto Międzynarodowy Kongres Mariologiczny nt. „Maryja w misterium Słowa Wcielonego”¹ Organizatorzy Kongresu zaprosili nań Celestyna S. Napiórkowskiego OFMConv z referatem na temat obecności Maryi w tajemnicy Wcielenia według teologii katolickiej; chodziło o syntetyczną odpowiedź na pytanie: co dla Kościoła katolickiego jest najważniejsze i fundamentalne w tej kwestii. Referent swą wypowiedź zamknął w dziesięciu tezach² Teza 5 brzmi: „Maryja w Zwiastowaniu była reprezentantką ludzkości” Ona swoim *fiat* wyraziła zgodę wobec zbawczej inicjatywy Boga we Wcieleniu w imieniu wszystkich ludzi. Jest to klasyczne sformułowanie św. Tomasza³, które znalazło swoje od-

---

Ks. dr WACŁAW SIWAK – kapłan Archidiecezji Przemyskiej. Adres do korespondencji. 38-508 Strachocina 1, tel. (013) 462-63-06.

¹ Materiały opublikowano w: *Maria nel mistero del Verbo incarnato. Congresso Internazionale Mariologico Loreto, 22-25 marzo 1995*, „Theotokos. Ricerche interdisciplinari di Mariologia”, 3(1995), n. 2, s. 37-53.

² *Maria nel mistero dell'incarnazione. Prospettive cattoliche*, tamże, s. 595-605; tekst referatu w języku polskim: S. C. N a p i ó r k o w s k i OFMConv, *Matka Pana (problemy – poszukiwania – perspektywy)*, Niepokalanów 1998, s. 187-195.

Na temat zagadnienia reprezentowania ludzkości przez Maryję zobacz szerzej w materiałach dwóch dorocznych (1952, 1953) sesji Mariologische Arbeitsgemeinschaft Deutscher Theologen opublikowanych pt. *Die heilsgeschichtliche Stellvertretung der Menschheit durch Maria. Ehregabe an die Unbefleckt Empfangene*, hrsg. von C. Feckes, Paderborn 1954.

³ Św. Tomasz potrzebę zgody Maryi na Wcielenie jako reprezentującej całą ludzkość, jako wypowiadającą się w imieniu ludzkości, uzasadnia ideą zaślubin Boga z ludzkością w momencie Wcielenia: „Et ideo per annuntiationem expectebatur consensus Virginis

bicie w zwyczajnym Magisterium Kościoła⁴ W swojej wypowiedzi o. Napiórkowski zaznacza, że teza ta nie jest nauką Kościoła, lecz jest nauką często słyszaną w Kościele. Zdanie to prowokuje do dyskusji: czy można mówić w tym wypadku tylko o nauce w Kościele, a nie nauce Kościoła?

Każda twórcza dyskusja opiera się na rzeczowej argumentacji. Autor niniejszego artykułu chciałby przytoczyć dwa argumenty za przyjęciem tezy przeciwnej w stosunku do tezy S. C. Napiórkowskiego OFMConv. Pierwszym jest fakt, że najnowszy *Katechizm Kościoła katolickiego* włączył do swego wykładu naukę o Maryi wypowiadającej swoje *fiat* w imieniu ludzkości: „Dziewica Maryja «wolną wiarą i posłuszeństwem czynnie współpracowała w dziele zbawienia ludzkiego». Wypowiedziała swoje «tak» «*loco totius humanae naturae*»” – w imieniu całej ludzkiej natury⁵ Zgodnie z nazwą dzieła *Katechizm* wyklada najistotniejsze i podstawowe prawdy wiary, przedstawia to wszystko, w co powinien wierzyć lud chrześcijański⁶ A więc jest to nauka Kościoła. Chociaż ciekawy jest fakt, że *Katechizm* naukę tę zawarł w części zatytułowanej „W skrócie” streszczającej wcześniejsze kanony, w których jednak próżno jej szukać; we fragmencie „W skrócie” znajdujemy coś, czego nie ma w zasadniczym wykładzie.

Argument drugi to obecność nauki o Maryi reprezentującej ludzkość w nauczaniu obecnego papieża Jana Pawła II, zwłaszcza w „Katechezach środowych”, które stanowią oficjalny wykład doktryny katolickiej przez Widzialną Głowę tegoż Kościoła. Temu drugiemu argumentowi poświęcimy trochę więcej miejsca.

Jan Paweł II⁷ ukazuje tajemnicę Wcielenia jako wydarzenie zbawcze.

loco totius humanae naturae [podkr. moje – W. S.]” (*Summa Theologiae*, III, q. 30, a 1, c).

⁴ L e o n XII, *Octobri mense* [22 IX 1891], „Acta Apostolicae Sedis” 24(1890-1891) 195; t e n ż e, *Fidentem* [20 IX 1896], [w:] *Documentos marianos*, wyd. H. Marin, Madrid 1954, nr 444; P i u s XII, *Mystici corporis*, „Acta Apostolicae Sedis” 35(1943) 247

⁵ *Katechizm Kościoła katolickiego*, nr 511, [Poznań] 1994.

⁶ Zob. J. R a t z i n g e r, *Wykład nauki chrześcijańskiej dla współczesnego człowieka* (26 VI – *Przemówienie kard. Josepha Ratzingera* wygłoszone podczas konferencji prasowej w watykańskiej Sala Stampa), „L'Osservatore Romano” 13(1992), nr 10, s. 35.

⁷ W niniejszym opracowaniu zastosowano następujące skróty publikacji zawierających nauczanie Jana Pawła II: APP II – *Anioł Pański Papieżem Janem Pawłem II*, t. II, Watykan 1986; APP III – *Anioł Pański z Papieżem Janem Pawłem II*, t. III, Watykan 1989; LO – „L'Osservatore Romano” (wyd. polskie), 1980-; MD – *Mulieris dignitatem. List Apostolski Ojca Świętego Jana Pawła II z okazji Roku Maryjnego o godności i powołaniu kobiety*, LO. 9(1988), nr 8, s. 3-12; NP II, 2 – *Nauczanie papieskie*, t. II, 2: 1979 (lipiec-grudzień), Poznań 1992; RM – *Encyklika Redemptoris Mater Ojca Świętego Jana*

Wśród licznych aspektów tego zbawczego misterium ukazuje Wcielenie jako początek Nowego Przymierza (I). W jego zawarciu aktywnie uczestniczy Maryja przez wypowiedzenie *fiat* w imieniu całej ludzkości (II). Teza o reprezentowaniu ludzkości pośrednio zawarta jest również w maryjnym tytule: „Córa Syjonu”, którym Papież często się posługuje (III).

I. WCIELENIE JAKO POCZĄTEK NOWEGO PRZYMIERZA

Jan Paweł II ukazuje Wcielenie jako początek Nowego Przymierza⁸ W swoich rozważaniach bardzo często w tej kwestii posługuje się symboliką oblubieńczo-mażeńską. W teologii biblijnej zaślubiny, zawarcie małżeństwa, są często obrazem zawarcia Przymierza, a ich zerwanie określane mianem „cudzołóstwa”⁹ Prorocy przedstawiają Przymierze jako więź oblubieńczą między Bogiem a Izraelem przez analogię do oblubieńczego małżeńskiego przymierza (Iz 54, 5)¹⁰ Zerwanie Przymierza określane jest przez proroków mianem cudzołóstwa, zdrady, niewierności małżeńskiej i nierządu (Iz 2, 4; Jr 3, 20; Jr 3, 1; Ez 16, 15. 29. 32). Jednakże zerwanie Przymierza nie pociąga za sobą ostatecznego odrzucenia przez Boga niewiernej oblubienicy – Izraela. Prorocy zapowiadają zaślubiny na nowo: „I poślubię cię sobie [znowu] na wieki, poślubię przez sprawiedliwość i prawo, przez miłość i miłosierdzie. Poślubię cię sobie przez wierność, a poznasz Pana” (Oz 2, 21-22; por. Iz 54, 7-8)¹¹

Zapowiedzi proroków odczytywane z perspektywy Nowego Testamentu sięgają poza historyczny, etniczny i religijny wymiar Izraela, mówią

Pawła II o Błogostawionej Maryi Dziewicy w życiu pielgrzymującego Kościoła, Watykan 1987; WWJ – *Wierzę w Jezusa Chrystusa Odkupiciela*, Watykan 1989; WWK – *Wierzę w Kościół jeden, święty, powszechny i apostołski*, Watykan 1996.

⁸ „Bóg bowiem, który jest Bogiem Przymierza, w Niej, w Maryi, zamierzył swoje przymierze z człowiekiem doprowadzić do kresu i do zenitu. Zamierzył uczynić je pełnym taką pełnią, która przekracza zasięg myśli i oczekiwań nie tylko człowieka, ale także i czystych duchów anielskich. Bóg zamierzył «stać się» człowiekiem w swoim Przedwiecznym Synu” (*Dla nas, którzy pielgrzymujemy*, 15 VIII [1986] – *Castel Gandolfo. Uroczystość Wniebowzięcia Matki Boskiej*, LO, 7(1986), nr 8, s. 13).

⁹ H. G r o s s, *Brautsymbolik, biblische*. 1. *Altes Testament*, [w:] *Lexikon für Theologie und Kirche*, Bd. II, hrsg. von J. Höfer, K. Rahner, Freiburg 1958², kol. 660.

¹⁰ J a n P a w e ł II, *Wizja Kościoła jako oblubienicy w Starym Testamencie*. [4 XII 1991 – audiencja generalna], WWK, s. 81.

¹¹ WWK, s. 82.

o Nowym Przymierzu zawartym poprzez wcielenie Słowa¹² Wcielenie jest zaczątkiem Nowego Przymierza, w którym Chrystus „jako Boski Oblubieniec zaślubia ludzkość powołaną do tego, by być Jego Kościołem jako uniwersalny lud Nowego Przymierza”¹³ Wcielenie staje się momentem zawarcia nowego Przymierza, które Papież określa mianem „zaślubin Boga z człowiekiem, Bóstwa z człowieczeństwem”¹⁴ We Wcieleniu następują zaślubiny Chrystusa z człowieczeństwem, które stają się Przymierzem niezniszczalnym z racji złączenia na zawsze Boga i człowieka w Jezusie Chrystusie¹⁵ Istota Nowego Przymierza – według Jana Pawła II – polega na przyjęciu przez Syna Bożego ludzkiej natury celem dokonania odkupienia człowieka¹⁶ Nowe Przymierze, polegające na wcieleniu Jezusa w rodzaj ludzki, co do natury, jest przywróceniem więzi ludzkości z Bogiem zerwanej przez grzech¹⁷

Nowe Przymierze miało początek w chwili Zwiastowania¹⁸, a Maryja stała się miejscem jego zawarcia¹⁹, Ona wypowiedziała „pierwsze *fiat* Nowego Przymierza”²⁰ Współczesna egzegeza biblijna w opisie Zwiastowania dostrzega wiele motywów Przymierza zawartego na Synaju²¹ W tym kontekście moment Wcielenia byłby momentem zawarcia nowego Przymierza, traktowanego jako zaślubiny Boga z człowiekiem. Maryja Oblubienica wypowiada swoje „tak” w imieniu całej ludzkości wobec Boskiego Oblubieńca.

¹² WWK, s. 82 n.

¹³ WWK, s. 84.

¹⁴ *Duch Święty i Maryja: Model związku oblubieńczego między Bogiem i ludźmi*, s. 186 n.

¹⁵ *Audiencja dla małżeństw ruchu „Equipes Notre-Dame”* LO, 3(1982), nr 10, s. 22.

¹⁶ *Adwent Nowego Przymierza. 13 XII [1990] – Homilia podczas Mszy św. dla środowisk uniwersyteckich Rzymu*, LO, 11(1990), nr 12, s. 10.

¹⁷ „Przymierze między Bogiem i stworzeniem: wcielając Jezusa w nasz rodzaj ludzki co do natury, wciela Maryję w Niego w porządku łaski. Więź między Bogiem i ludzkością, zerwana przez grzech, zostaje tu szczęśliwie przywrócona” (*Wstawiennictwo Maryi o jedność chrześcijan. Homilia wygłoszona w Efezie. Piątek, 30 listopada 1979*, NP II, 2, s. 620).

¹⁸ *Chrześcijanin jest człowiekiem zwiastowania. 7 października [1986] – Annecy. Homilia wygłoszona podczas Mszy św.*, LO, 7(1986), nr 11-12, s. 27; *Wizja Kościoła jako oblubienicy w Starym Testamencie*, s. 83.

¹⁹ „[...] w Niej ma swój początek nowe i ostateczne przymierze Boga z ludzkością” (MD 11); „Bóg bowiem, który jest Bogiem Przymierza, w N i e j, w M a r y i [podkr. moje – W S.], zamierzył swoje przymierze z człowiekiem doprowadzić do kresu i do zenitu” (*Dla nas, którzy pielgrzymujemy. 15 VIII [1986] – Castel Gandolfo. Uroczystość Wniebowzięcia Matki Boskiej*, LO, 7(1986), nr 8, s. 13).

²⁰ RM 1.

²¹ Por. A. S e r r a, *L'Annunciazione e Maria (Lc 1, 26-38). Un formulario di Alleanza?*, „Parole di vita” 25(1980), nr 3, s. 164-171

II. FIAT W IMIENIU CAŁEJ LUDZKOŚCI

W papieskim nauczaniu możemy znaleźć słowa, w których *explicite* zawarta jest powyższa teza. Bardzo jasno w tej materii Jan Paweł II wyraził się w 22 VI 1994 r. w czasie audiencji generalnej: „Maryja odgrywa również ważną rolę w ostatecznym przymierzu Boga z ludzkością. Jej zadaniem jest wyrazić w imieniu ludzkości zgodę na przyjście Zbawiciela [podkr. moje – W S.]. Ta rola przewyższa wszelkie rewindykacje, również najbardziej współczesne, w zakresie praw kobiety: Maryja włącza się w historię ludzkości w sposób nadzwyczajny i po ludzku niewyobrażalny, a przez swoją zgodę przyczyniła się do przemiany całego ludzkiego losu”²² Trzy tygodnie później, w kolejnej katechezie poświęconej roli kobiety w Kościele, Jan Paweł II powtórzył naukę o Maryi, reprezentującej ludzkość w momencie wypowiedzianego *fiat*. Nazywa Maryję z Nazaretu przedstawicielką rodzaju ludzkiego. W Jej odpowiedzi danej Aniołowi zawiera się „tak” całej ludzkości na Wcielenie Słowa: „Na rolę kobiety w Kościele można i trzeba patrzeć w świetle objawienia ewangelicznego, według którego jedna z kobiet została powołana, by jako przedstawicielka rodzaju ludzkiego wyrazić zgodę na Wcielenie Słowa [podkr. moje – W S.]. Scena Zwiastowania sugeruje nam tę prawdę, kiedy dowiadujemy się, że dopiero po *fiat mihi* Maryi, która zgodziła się zostać Matką Mesjasza, «odszedł od Niej anioł» (Łk 1, 38). Anioł spełnił swoją misję: mógł przekazać Bogu «tak» całej ludzkości, wypowiedziane przez Maryję z Nazaretu [podkr. moje – W S.]”²³ Prawdę tę Papież wyraził również w innych katechezach: „To w imieniu całej Ludzkości [podkr. moje – W S.] Panna z Nazaretu ma wypowiedzieć oczekiwane przez Boga «Tak»”²⁴ Jan Paweł II podkreśla decydującą wartość wolnej zgody Maryi dla całej ludzkości,

---

Godność i posłannictwo kobiety chrześcijańskiej. [22 VI 1994 – audiencja generalna], WWK, s. 436.

²³ *Szerokie pole działania kobiety w Kościele.* [13 VII 1994 – audiencja generalna], WWK, s. 442.

²⁴ *Współpraca Maryi w dziele Odkupienia.* 4 V [1983 – audiencja generalna], LO, 4(1983), nr 5-6, s. 10.

przycaczając nr 511 najnowszego *Katechizmu*: „Wypowiedziała swoje tak *loco totius humanae naturae* – w imieniu całej ludzkiej natury”²⁵

Ojciec Święty zauważa, że historia zbawienia jest historią Przymierza z Bogiem. Dokonuje się ono przez dialog Boga ze Swoim ludem. Podstawowym elementem Przymierza jest słowo Boga i odpowiedź wiary. Taki schemat jest obecny w podstawowym wydarzeniu zbawczym, jakim jest Wciele nie Słowa, dokonujące się w chwili Zwiastowania²⁶. Łączenie przez Papieża Zwiastowania z Przymierzem nawiązuje w sposób oczywisty do najnowszych badań egzegetyczno-teologicznych, w których dostrzega się w opisie Zwiastowania formularz Przymierza lub dopatruje się w nim wyraźnych aluzji do wydarzeń na Synaju²⁷. Ojciec Święty nazywa Maryję „pierwszym adresatem ostatecznego Przymierza”, Tą, która stoi u początku Nowego Przymierza²⁸. Jan Paweł II zauważa znamieny szczegół, który dotyczy zawierania Przymierza. W Starym Testamencie Bóg, zawierając Przymierze, zwracał się przede wszystkim do mężczyzn (Noe, Abraham, Mojżesz). Tutaj pierwszeństwo należy do niewiasty, oczywiście ze względu na Jej potomka²⁹. To Przymierze wieczne i nieodwołalne zostaje naprzód zawarte z niewiastą przy Zwiastowaniu w Nazarecie³⁰. Jej słowa: „Oto Ja służebnica Pańska, niech mi się stanie według twego słowa” (Łk 1, 38) przypominają w ogólniejszym znaczeniu słowa synów Izraela u stóp Synaju w chwili zawierania Przymierza: „Wszystkie słowa, jakie powiedział Pan, wypełnimy” (Wj 24, 3. 7)³¹. Izrael wypowiedział jakby swoje *fiat*, dzięki któremu wyraził zgodę na złączenie się ze swoim Bogiem³². Odpowiedź

²⁵ *Maryja «nową Ewą»*. 18 września [1996 – audiencja generalna], LO, 17(1996), nr 11-12, s. 47.

²⁶ *Nasza Matka w wierze*. Watykan, 4 grudnia 1983, APP II, s. 262. Por. G. M. B a r t o s i k, *Z Niej narodził się Jezus. Szkice z mariologii biblijnej*, Niepokalanów 1996, s. 13-17.

²⁷ Zob. J. K u d a s i e w i c z, *Biblijne podstawy mariologii eklezjotypicznej*, [w:] *Matka Jezusa pośród pielgrzymującego Kościoła*, pod red. J. S. Gajka, K. Peka, Warszawa 1993, s. 52-57. Autor podaje liczne paralelizmy treściowe i formalne między Zwiastowaniem a starotestamentalnymi opisami Przymierza.

²⁸ MD 11.

²⁹ *Protoewangelia zbawienia*. [17 XII 1986 – audiencja generalna], WWJ, s. 84; MD 11.

³⁰ MD 11.

³¹ Por. H. C h a v a n n e s, *La Vierge Marie et le don du Coeur nouveau*. „Etudes Mariales” 27(1970) 73-93.

³² J a n P a w e ł II, *Nowa forma Przymierza*. Watykan, 3 lipca 1983, APP II, s. 210.

Maryi jest Jej osobistą odpowiedzią, ale ma również, zdaniem Papieża, charakter wspólnotowy. Ona reprezentuje przed Bogiem lud obietnicy, wszystkie ludy ziemi³³ Anioł Gabriel został posłany przez Boga do Dziewicy z Nazaretu, „aby zwiastować Jej – w Niej całemu rodzajowi ludzkiemu – misję Słowa”³⁴

Ojciec Święty zauważa jeszcze jedną płaszczyznę przedstawicielstwa ludzkości przez Maryję, płaszczyznę można by rzec metafizyczną. Dziewica z Nazaretu reprezentuje ludzkość nie tylko z racji wypowiedzenia swego „tak” Reprezentuje ludzkość również z racji szczególnego zjednoczenia się w Niej Bóstwa z człowieczeństwem w Osobie Jej Syna. To Ona dała Synowi Bożemu człowieczeństwo, dzięki któremu Jezus wszedł w cały rodzaj ludzki i dzięki któremu Jezus cały rodzaj ludzki mógł zbawić. W Niej nastąpiło zjednoczenie z Bogiem tego człowieczeństwa, które ma każda osoba ludzka³⁵ Reprezentuje człowieczeństwo wszystkich ludzi, których ostatecznym powołaniem i celem jest zjednoczenie z Bogiem w Chrystusie. To zjednoczenie już się w Niej dokonało jako w Prawzorze. Oczywiście zjednoczenie, które stało się udziałem Maryi, zasadniczo różni się od zjednoczenia innych ludzi z Bogiem. Jej zjednoczenie nie ma sobie równych z racji bycia Matką Boga. W tym miejscu warto zacytować następujący fragment *Mulieris dignitatem*: „Tak więc «pełnia czasu» ukazuje niezwykłą godność «niewiasty». Ta godność polega z jednej strony na nadprzyrodzonym wyniesieniu do zjednoczenia z Bogiem w Jezusie Chrystusie, które wyznacza najgłębszą celowość bytowania każdego człowieka tak na ziemi, jak i w wieczności. Z tego punktu widzenia «n i e w i a s t a» j e s t t u t a j p r e d s t a w i c i e l e m i p r a w z o r e m c a ł e j l u d z k o ś c i, r e p r e z e n t u j e c z ł o w i e c z e ń s t w o, k t ó r e j e s t u d z i a ł e m w s z y s t k i c h l u d z k i c h i s t o t, t a k m ę ż c z y z n, j a k i k o b i e t [podkr. moje – W S.]. Z drugiej strony jednak wydarzenie nazaretańskie uwydatnia taką postać zjednoczenia z żywym Bogiem, które może być udziałem tylko «niewiasty». Maryi: zjed-

---

³³ *Nasza Matka w wierze. Watykan, 4 grudnia 1983.* APP II, s. 262. Por. Bartosik, dz. cyt., s. 13: „Choć Bóg zawierał to przymierze [w Starym Testamencie – przyp. W S.] z konkretną osobą lub osobami, to jednak zawsze traktował te jednostki jako reprezentantów bądź całej ludzkości, bądź całego narodu”

³⁴ *W Maryi rozpoczyna się historyczna misja Syna w Duchu Świętym. Homilia wygłoszona w czasie Mszy św. w Pompei. Niedziela, 21 października 1979.* NP II, 2, s. 405.

³⁵ Por. A. M. Sicari, *Witaj, Łono Bożego Wcielenia* „Communio” 3(1983), nr 5, s. 57

noczenie Matki z Synem. Dziewica z Nazaretu staje się rzeczywiście Matką Boga”³⁶ Maryja jest początkiem nowej ludzkości³⁷ Bóg w Osobie Maryi rozpoczyna dialog z ludzkością³⁸

III. „CÓRA SYJONU”

Prawda o Maryi jako przedstawicielce ludu Bożego zawarta jest również w starotestamentalnym tytule „Córa Syjonu”, który Jan Paweł II odnosi do Matki Bożej. Papież nazywa Maryję: „Córą Syjonu”³⁹ „ukrytą Córą Syjonu”⁴⁰, „wzniosłą Córą Syjonu”⁴¹, „nową Córą Syjonu”⁴², „czcigodną Córą Syjonu”⁴³, „przedziwną Córą Syjonu”⁴⁴, „młodą Córą Syjonu”⁴⁵

³⁶ MD 4.

³⁷ „Mocą Ducha Świętego uczyniłeś Ją na wieki przybytkiem swojej chwały, nowym stworzeniem, początkiem nowej ludzkości [podkr. moje – W S.]” (*Spraw, by drogi Chile były drogami pokoju i zgody. 3 IV [1987] – Sanktuarium Maipau. Akt powierzenia Chile Matce Bożej*, LO, 8(1987), nr 4, s. 21).

³⁸ *Świadectwo modlitwy, wspólnoty i całkowitego poświęcenia (Mariazell, 13 IX 1983)*, [w:] *Jan Paweł II w Austrii 10 IX 1983 – 13 IX 1983 i Szwajcarii 12 VI 1984 15 VI 1982. Przemówienia i homilie*, Warszawa 1988, s. 93.

³⁹ *Córa Syjonu. Watykan, 26 czerwca 1983*, APP II, s. 208 n. *Nowa forma Przymierza. Watykan, 3 lipca 1983*, APP II, s. 211; RM 8; *Bazylika Zwiastowania w Nazarecie. Watykan, 8 listopada 1987*, APP III, s. 263; *Wizja Kościoła jako oblubienicy w Starym Testamencie [4 XII 1991 – audiencja generalna]*, WWK, s. 81; *Nowa Córa Syjonu. 1 maja [1996 – audiencja generalna]*, LO, 17(1996), nr 7-8, s. 49; *W pielgrzymce do Czarnej Madonny Udine – Włochy, 3 maja 1992*, APP V, s. 75; *Wpływ Maryi na życie Kościoła. 22 listopada [1995 – audiencja generalna]*, LO, 17(1996), nr 2, s. 46; *Maryja – wzór dziewictwa. 7 sierpnia [1996 – audiencja generalna]*, LO, 17(1996), nr 10, s. 24; *Wpływ Maryi na życie Kościoła. 22 listopada [1995 – audiencja generalna]*, LO, 17(1996), nr 2, s. 46.

⁴⁰ RM 3.

⁴¹ *Córa Syjonu*, s. 208; *Początek Nowego Ludu. Watykan, 11 grudnia 1983*, APP II, s. 266; „Alborada” brzask, który zapowiada dzień. 31 stycznia – Guayaquil. Msza św w sanktuarium Alborada, LO, 6(1985), nr 2, s. 19; RM 24, 41; *Nowa Córa Syjonu*, s. 48.

⁴² *Nowa Córa Syjonu*, s. 49.

⁴³ *Bądź pozdrowiona, Maryjo, umiłowana Pani nasza z Einsiedeln! Modlitwa w kaplicy sanktuarium w Einsiedeln [15 VI 1984]*, [w:] *Jan Paweł II w Austrii 10 IX 1983 – 13 IX 1983 i Szwajcarii 12 VI 1984 – 15 VI 1984, 15 VI 1982. Przemówienia i homilie*, s. 236.

⁴⁴ *U stóp Maryi z Cavadonga składam wizję Europy bez granic. 21 VIII [1989] – Sanktuarium w Cavadonga. Homilia podczas Mszy*, LO, 10(1989), nr 8, s. 24.

⁴⁵ *Spotkali Chrystusa i poszli za Nim. 30 IX [1997] – Do uczestników Międzynarodowego Kongresu Młodych Zakonników i Zakonnice*, LO, 19(1998), nr 1, s. 23.

Termin ten ma wyraźne korzenie biblijne. Syjon był skałą, na której zbudowana był starożytna Jerozolima. Tam znajdowała się Arka Przymierza (por. 2 Sm 6), tam też Salomon wzniósł świątynię (por. 2 Sm 24, 16-25; 2 Krn 3, 1; 1 Krl 6). Od tej chwili Syjon jest tożsamy ze świątynią, na którym jest ona zbudowana (Iz 18, 7; Jr 26, 18; Ps 2, 6; 48 [47], 2-3). Syjon, serce Jerozolimy, zaczyna być symbolem całej Jerozolimy (por. Iz 46, 13; Ps 149), a także całego Izraela⁴⁶ W Starym Testamencie Syjon był personifikacją całego ludu Izraela⁴⁷

Teologii tytułu „Maryja – Córa Syjonu” Jan Paweł II poświęcił w całości jedną z audiencji generalnych⁴⁸ Zaczął swój wywód od stwierdzenia prawdy, iż Maryja w scenie Zwiastowania jest powołana do wyrażenia zgody na Wcielenie w imieniu ludzkości jako jej przedstawicielka: „W chwili Zwiastowania anioł wita Maryję, «wzniósł Córę Syjonu» (por. *Lumen Gentium*, 55), jako przedstawicielkę ludzkości, powołaną do wyrażenia zgody na wcielenie Syna Bożego”⁴⁹ Co upoważnia Papieża do takiego stwierdzenia?

Anioł zwraca się do Maryi z pozdrowieniem *chaire*. W tłumaczeniu na język łaciński oddano to wyrażenie przez *ave*, czyli zwykle pozdrowienie, jakim witali się ludzie. Wydaje się, że *chaire* było w starożytności słowem, którym pozdrawiali się również Grecy. Zdaniem Jana Pawła II tłumaczenie tego słowa w sensie zwykłego pozdrowienia jest niewłaściwe. Kontekst i okoliczności Zwiastowania wskazują, że nie chodzi tu o zwykłe spotkanie. Anioł jest świadom jego ważności dla dziejów zbawienia, dlatego też *chaire* trzeba rozumieć w pierwotnym sensie tego wyrażenia, czyli jako wezwanie do radości. *Chaire* znaczy „raduj się” Takie wezwanie do radości jest niezwykle stosowne w obliczu przyjścia Mesjasza⁵⁰; jest to radość „ubo-

---

⁴⁶ *Córa Syjonu*, s. 208. Ostatnio na Uniwersytecie Gregoriańskim powstała praca doktorska poświęcona teologii Syjonu w Księdze Izajasza: M. B a r a n o w s k i, *La teologia di Sion nel libro d'Isaia. Studio esegetico-teologico. Con particolare riferimento a Is 25, 6-8; 28, 14-22; 54, 11-17; 60*, Roma 1997.

⁴⁷ *Miłość przyrzeczona Córce Syjonu. 24 kwietnia* [1996 – audiencja generalna], LO, 17(1996), nr 6, s. 38 n. Por. J. K u d a s i e w i c z, *Matka Odkupiciela*, Kielce 1991, s. 46.

⁴⁸ *Nowa Córa Syjonu*, s. 48 n.

⁴⁹ Tamże, s. 48.

⁵⁰ Tamże, s. 48. Por. K u d a s i e w i c z, *Biblijne podstawy mariologii eklezjotypicznej*, s. 45: „Czasownik ten [*chaire* – przyp. W S.] w trybie rozkazującym występuje tylko 4 razy w Septuagincie (Jl 2, 21-23; So 3, 14; Za 9, 9; Lm 4, 21). We wszystkich tych miejscach wezwanie to nie oznacza zwykłego, banalnego pozdrowienia („dzień dobry” „cześć” „witaj”), lecz ma sens religijny, eschatologiczno-mesjański. Jest uroczystym wezwaniem do radości mesjańskiej. [...] Septuaginta nie używa nigdy czasownika

gich Jahwe” – dziedziców obietnic mesjańskich, którzy przez posłuszeństwo Prawu, pokorę i ubóstwo całkowicie przyłgnęli do Bożej woli, a których Maryja – „Córa Syjonu” jest najdoskonalszym ucieleśnieniem⁵¹

Jan Paweł II dostrzega liczne paralelizmy między opisem Zwiastowania a prorockimi zapowiedziami Mesjasza⁵² Na pierwszym miejscu wymienia proroctwo Sofoniasza⁵³ „Wyśpiewuj, Córa Syjońska! Podnieś radosny okrzyk, Izraelu! Ciesz się i wesel z całego serca, Córa Jeruzalem!” (So 3, 14). W tekście tym mamy wyraźne wezwanie do radości: „Ciesz się i wesel z całego serca” (w. 14)⁵⁴ Jest również mowa o obecności Pana: „[...] król Izraela, Pan, jest pośród ciebie” (w. 15)⁵⁵, jak też wezwanie do pokonania strachu: „Nie bój się, Syjonie! Niech nie słabną twe ręce!” (w. 16)⁵⁶ Dostrzegamy również obietnicę zbawczej interwencji Boga: „Pan, twój Bóg, jest pośród ciebie, Mocarz – On zbawi” (w. 17)⁵⁷ Zachodzące podobieństwa między sceną Zwiastowania a proroctwem Sofoniasza pozwalają, zdaniem Ojca Świętego, uznać w Maryi nową „Córę Syjonu”, która raduje się z faktu realizacji zbawczego planu Boga⁵⁸

---

chaire w znaczeniu zwykłego, świeckiego pozdrowienia, lecz zawsze w znaczeniu radości eschatologicznej”

⁵¹ „Alborada” brzask, który zapowiada dzień, s. 19. Por. *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”, 55* ([w:] *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekryty, deklaracje*, Poznań [1986]³, s. 159): „Ona to zajmuje pierwsze miejsce wśród pokornych i ubogich Pana, którzy z ufnością oczekują od Niego zbawienia i dostępują go. Wraz z Nią wreszcie, wzniosłą Córą Syjonu, po długim oczekiwaniu spełnienia obietnicy, przychodzi pełnia czasu i nastaje nowa ekonomia zbawienia [...]” Por. RM 24, przyp. 49; 41, przyp. 111.

⁵² *Córa Syjonu*, s. 209; *Bazylika Zwiastowania w Nazarecie. Watykan, 8 listopada 1987* APP III, s. 263.

⁵³ *Nowa Córa Syjonu*, s. 48; RM 3; *W pielgrzymce do Czarnej Madonny*, s. 75 Por. J. K u d a s i e w i c z, *Maryja w tajemnicy Kościoła w teologii św. Łukasza*, [w:] *Matka Odkupiciela. Komentarz do encykliki „Redemptoris Mater”* pod red. S. Grzybka, Kraków 1988, s. 63-65.

⁵⁴ Por. „Bądź pozdrowiona [raduj się]” (Łk 1, 28).

⁵⁵ Por. „Pan z Tobą” (Łk 1, 28).

⁵⁶ Por. „Nie bój się, Maryjo, znalazłaś bowiem łaskę u Boga” (Łk 1, 30).

⁵⁷ Por. „Oto poczniesz i porodysz Syna, któremu nadasz imię Jezus [Jahwe Zbawiciel]” (Łk 1, 31).

⁵⁸ *Nowa Córa Syjonu*, s. 48 n. Por. R. L a u r e n t i n, *I Vangeli dell' infanzia di Cristo*, Roma 1986, s. 76-79; I. de la P o t t e r i e, *Maria nel mistero dell'alleanza*, Genova 1988, s. 44-47; A. S e r r a, *E c'era la Madre di Gesu (Gv 2, 1), Saggi di esegesi biblico-mariana*, Roma 1989, s. 45-54.

Myśl tę można znaleźć u wielu katolickich autorów – np. S. L y o n n e t, *Chaire kecharitomene (Lc 1, 28)*, „Biblica”, 20(1939) 131-141; R. L a u r e n t i n, *Structure et théologie de Luc I-II*, Paris 1957, s. 64-71, 148-163; G. G r a y s t o n e, *The Mother of*

Podobne zaproszenie do radości, choć w innym kontekście, znajdujemy w prorocztwie Joela: „Nie lękaj się, ziemio! Raduj się i wesel, bo wielkie rzeczy uczynił Pan. [...] I poznacie, że wśród Izraela Ja jestem” (Jl 2, 21-27)⁵⁹ Nie sposób pominąć w tej kwestii prorocztwa Zachariasza, przytoczonego w związku z wjazdem Jezusa do Jerozolimy (por. Mt 21, 5; J 12, 15). Powodem radości jest przyjście Króla Mesjańskiego: „Raduj się wielce, Córo Syjonu, wołaj radośnie, Córo Jeruzalem! Oto Król twój idzie do ciebie, sprawiedliwy i zwycięski. Pokorny [...] pokój ludziom obwieści” (Za 9, 9-10). Z kolei zapowiedzią radości dla nowego Syjonu w *Księdze Izajasza* jest liczne potomstwo jako znak Bożego błogosławieństwa: „Śpiewaj z radości, niepłodna, któraś nie rodziła, wybuchaj weselem i wykrzykuj, któraś nie doznała bólów porodu! Bo liczniejsi są synowie porzuconej niż synowie mającej męża” (Iz 54, 1).

W opisach tych możemy dostrzec powtarzające się motywy, na których opiera się wezwanie do radości. Jan Paweł II wylicza ich trzy: zbawczą obecność Boga pośród Swego ludu, przyjście króla mesjańskiego oraz darmową i niezwykłą płodność. Wszystkie one znajdują w Maryi swoje pełne urzeczywistnienie i zaktualizowanie. Jednocześnie potwierdzają doniosłe znaczenie pozdrowienia anielskiego, jakie tradycja mu przypisuje. Anioł, prosząc Dziewicę z Nazaretu o wyrażenie zgody na realizację obietnic mesjańskich i obwieszczając Jej najwyższą godność Matki Pana, musiał wiązać z tą zapowiedzią wezwanie do radości. W tym kontekście Ojciec Święty przytacza nauczanie Vaticanum II: „[...] wraz z Nią [...], wzniosła Córá Syjonu, po długim oczekiwaniu spełnienia obietnicy, przychodzi pełnia czasu i nastaje nowa ekonomia zbawienia, kiedy to Syn Boży przyjął z Niej

---

Jesus in the Scriptures, [w:] *A New Catholic Commentary on Holy Scripture*, ed. R. D. Fuller [et al.], New York 1969, s. 839; K u d a s i e w i c z, *Biblijne podstawy mariologii eklezjotypicznej*, s. 44; t e n ż e, *Maryja Córką Syjonu*, „Vox Patrum” 11-12(1991-1992), z. 20-23, s. 245 n.; J. H o m e r s k i, *Starotestamentalne reminiscencje w tekstach maryjnych Łukaszowej Ewangelii Dzieciństwa*, [w:] *U boku Syna. Studia z mariologii biblijnej*, pod red. J. Szlagi, Lublin 1984, s. 76-78. Bilans dociekań egzegetycznych na powyższy temat przedstawia N. Lemmo (*Maria „Figlia di Sion” a partire da Lc 1, 26-38. Bilancio esegetico dal 1939 al 1983*, „Marianum”, 45(1983) 175-258).

Zastrzeżenia pod adresem takiej interpretacji dokładnie przedstawia J. Majewski (*Błogosławić mnie będą. Nowotestamentalny obraz Matki Pana według katolicko-luterańskiego dialogu w USA*, Lublin 1997, s. 117-119).

⁵⁹ *Nowa Córa Syjonu*, s. 49.

naturę ludzką, aby przez tajemnice ciała swego uwolnić człowieka od grzechu [...]”⁶⁰

Opis sceny Zwiastowania pozwala nam rozpoznać w Maryi nową „Córę Syjonu”, którą Bóg zaprasza do wielkiej radości. Opis ten ukazuje nam szczególną rolę Matki Mesjasza. Ona jako nowa „Córa Syjonu”, personifikująca w sobie cały lud Starego Przymierza, przyjmuje posłanie w imieniu tegoż ludu⁶¹ Jan Paweł II jeszcze bardziej rozszerza funkcję reprezentantki zawartą w formule nowa „Córa Syjonu” Maryja reprezentuje nie tylko lud Dawidowy, ale wszystkich ludzi, całą ludzkość, gdyż – według Starego Testamentu – misja Mesjasza zostaje rozciągnięta na wszystkie narody (por. Ps 2, 8; 72 [73], 8; Iz 52, 6 n.). Skierowane do Niej posłanie ma na względzie powszechne zbawienie. Dlatego Jan Paweł II konkluduje: „Jako Córa Syjonu, Maryja jest dziewicą Przymierza, które Bóg ustanawia z całą ludzkością. Rola Maryi w tym wydarzeniu jako przedstawicielki ludzkości [podkr. moje – W S.] jest oczywista. [...] Jako nowa «Córa Syjonu», Maryja w istocie spełnia wszystkie warunki, by zawiązać oblubieńcze przymierze z Bogiem. O wiele bardziej i lepiej niż jakikolwiek przedstawiciel ludu wybranego może Ona ofiarować Panu prawdziwe serce Oblubienicy. Dzięki Maryi «Córa Syjonu» nie jest już po prostu zbiorowym podmiotem, lecz osobą, która reprezentuje ludzkość [podkr. moje – W S.], a w chwili Zwiastowania odpowiada na propozycję Bożej miłości swoją miłością oblubieńczą”⁶²

*

Podsumowując możemy stwierdzić, że w nauczaniu Jana Pawła II Wcielenie stanowi początek Nowego Przymierza. Istota Nowego Przymierza, w myśl Biskupa Rzymu, polega na przyjęciu przez Syna Bożego ludzkiej

⁶⁰ Tamże.

⁶¹ „Maryja, która stała się żywą świątynią królewskiej obecności Pana, nie występuje tutaj jako pojedyncza osoba, ale jako przedstawicielka ludu Starego Przymierza” (*W pielgrzymce do Czarnej Madonny*, s. 75). Por. S. De Fiore s. *Maria nel mistero di Cristo e delle Chiesa*, Roma 1968, s. 81 n.; A. George, *Maryja*, [w:] *Słownik teologii biblijnej*, pod red. X. Léona-Dufoura (i in.), s. 451.

⁶² *Nowa Córa Syjonu*, s. 49. Por. R. Laurentin, *Structure et théologie de Luc 1-2*, Paris 1957, s. 148-163.

natury celem dokonania odkupienia człowieka. Chrystus w Nowym Przymierzu, zawartym poprzez wcielenie Słowa, jako Boski Oblubieniec zaślubia ludzkość jako uniwersalny lud Nowego Przymierza. Zaślubiny Chrystusa z człowieczeństwem stają się Przymierzem niezniszczalnym z racji złączenia na zawsze Boga i człowieka w Jezusie Chrystusie. W zawarciu tego Przymierza czynnie uczestniczy Maryja przez wypowiedzenie *fiat* w imieniu ludzkości. Jan Paweł II to *fiat* wypowiedziane przez Maryję w imieniu ludzkości ujmuje jakby w trojakim znaczeniu: 1) jako zgodę na Wcielenie; 2) jako wyrażenie zgody na nowe Przymierze; 3) jako reprezentowanie przez Maryję człowieczeństwa wszystkich ludzi, powołanych do ostatecznego zjednoczenia się z Bogiem. Papież wielokrotnie obdarza Maryję biblijnym tytułem: „Córa Syjonu” Teologię tego tytułu wyraźnie łączy z funkcją Maryi jako reprezentantki ludzkości, uosabiającej Sobą cały lud Boży.

Wracając do dyskusji sygnalizowanej we wstępie niniejszego artykułu, nietrudno zauważyć, że nauka o Maryi reprezentującej ludzkość i wypowiadającej *fiat* w jej imieniu wyraźnie występuje w nauczaniu obecnego Papieża. Czy jest to nauka Kościoła, czy nauka głoszona w Kościele? Odpowiedź nie jest łatwa. Przytoczone wypowiedzi papieskie nie są wypowiedziami nauczania uroczystego. Ale z drugiej strony częstotliwość powtarzania danej nauki przez Ojca Świętego może kwalifikować daną prawdę do dogmatu z powszechnego nauczania⁶³

MARY AS THE REPRESENTATIVE OF HUMANITY
IN THE MYSTERY OF INCARNATION
ACCORDING TO JOHN PAUL II

S u m m a r y

John Paul II shows the mystery of Incarnation as an salvational event. Among numerous aspects of that salvational mystery, he shows Incarnation as the beginning of the New Covenant. The essence of the New Covenant, according to the Bishop of Rome, consists in assuming human nature by the Son of God in order to redeem man. Christ in the New Covenant, made through the incarnation of the Word, being a Divine Spouse marries

---

⁶³ Por. S. C. N a p i ó r k o w s k i OFMConv, *Jak uprawiać teologię*, Wrocław 1994, s. 157

humanity as a universal people of the New Covenant. The marriage of Christ with making becomes an indestructible Covenant, for God and man have been joined together forever in Jesus Christ. And Mary took an active part in making this Covenant come true. She said *fiat* on behalf of humanity. John Paul II takes this *fiat* in a threefold meaning: 1) as consent to Incarnation; 2) as an agreement to the new Covenant; 3) as Mary's representation of all the people called to be ultimately joined with God. The Pope many times names Mary by the biblical title „the daughter of Zion” The theology of that title is clearly linked with Mary's function as a representative of humanity, personifying by Herself the whole people of God.

Translated by Jan Kłós

Słowa kluczowe: *fiat*, Wcielenie, Maryja jako Reprezentantka ludzkości, mariologia Jana Pawła II.

Key words: *fiat*, Incarnation, Mary as the Representative of Humanity, the Mariology of John Paul II.